

N. Y. / 1847. Jan 20 1847

Morgan

DELIRIUM

Előfizetési hirdetmény

A

DÉLIBÁB,
NEMZETI SZINHÁZI LAP.

másod félévi folyamára.

Előfizetési feltételek.

Megjelenik e lap vasárnaponként két sűrűn nyomtatott íven, finom velinpapíron, szépművészeti, irodalmi és társaséleti tartalommal, havonként két divatképpel.

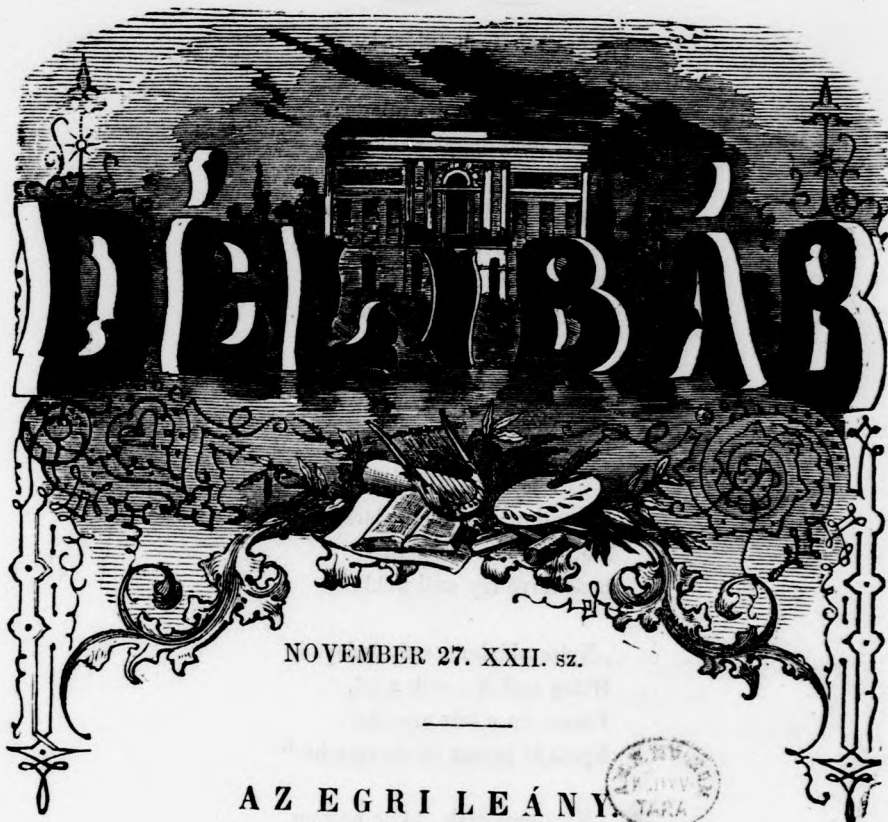
Ára Pesten házhoz hordással félévre 6 forint, negyedévre 3 ft. p.
vidékre postán küldve 7 ft. 36 kr. p. — 3 ft. 48 k. p.

Előfizethetni Pesten a szerkesztő és kiadó hivatalban (szép utca 1. szám) és Emich G. könyvkereskedésében; vidéken minden cs. k. postahivatalnál.

Azon cs. k. postahivatalok, melyek tíz példányt gyűjtöttek, attól tiszteletpéldányt nyerendnek.

Pest, Junius 12-kén. 1853.

A DÉLIBÁB nemzeti színházlap szerkesztősége.

NOVEMBER 27. XXII. sz.

A Z E G R I L E Á N Y

ARANY JÁNOSTÓL.

I.

Kassa mellett, egy fölvárban
Tivornyázott a cseh rabló;
Ordas új bor a pohárban:
Hozzálátnak ketten-hárman.

Szólt az egyik: ez fölséges!
Szólt a másik: milyen édes!
Boldog ország, áldott ország,
Mellynek földje ilyen bort ad!

Szóla T e l e f, zord vezérök:
„A keservét! hisz' ez méreg!
Semmi tűz a rosz csigerben:
Lőre volna ez Egerben.

„Egri püspök nagy pinczéje
Drága borral teljes-teli:
Szegény csehet nem szivelli,
De a lengyelt vendégeli,

„Lóra tehát, indulóra!
 Fel, borinni, vig leventék:
 A pap, a csap adja mindég,
 Kevés neki annyi vendég.“

S mint a holló, mint a felhő,
 Mint az árnyék, mint a szellő,
 Olly sötétén, annyi zajjal,
 A zsvány had messze nyargal.

II.

Egri leány ablakára
 Rászállott egy kis madárka,
 Koczogatja, veregeti,
 Esdekelve így szól neki:

„Nyiss ablakot, szép leányzó,
 Hideg szél fú, esik a hó,
 Fázom én a ház ereszbe':
 Nyisd ki hamar és ereszsz be.“

„Nem eresztlek, ki se nyitom,
 Mert egyedül vagyok itthon;
 El is ült már a jó madár,
 Bagoly az, ki éjszaka jár.“

„Nem vagyok én csúnya bagoly,
 Inkább törbe esett fogoly,
 Szerelemnek hű madara:
 Szeretődnek édes szava.“

„No, ha az vagy, jer, hadd látlak:
 Szegény madár! bebocsátlak;
 Fázol ugy-e reszketsz igen
 Odaki, a nagy hidegen.“

„No, ha az vagy, jőj be onnat:
 Kinyitom az ablakomat,
 Az ajtómat, ablakomat....
 Melengető két karomat!“

III.

Rozgonyi püspök palotája nyitva,
Négy sor ablakkal kivilágosítva:
Magyar ott a lengyelt szívesen látja,
Új ismerőse, régi jó barátja.

„Éljen Ulászló! Hunyadink is éljen!“
Rá zene zendül, ropog a dob mélyen,
Rá zene zendül, kehely összecsendül;
Magyar és lengyel deli tánczra lendül.

„Hej, ti vitézek, koszorúsi tánczban!
Vér foly az utcán, foly a vér a házban!
Ég a város!... tüze messze lángol,
Négy szögletjén ide is világol.“

— Hol az én kardom? — hol az én nyergem?
Paripámra ki tud igazítani engem? —
— Az enyém damasz volt — az enyém skárlát —
Besenyő lovamnak sohse láttam párját. —

„Hej! ma, vitézek, bottal az ebre!
Másson ülünk már puha szép nyeregre!
Ki lovon — ki gyalog — ki, ha épen mászva...
Mert a veszély már itt van, a házba!“

Csörren az ablak, bezuhant az ajtó,
Szép piros bortól izsamós a padló,
Szép piros vértől sikamós a padló:
Odabent a cseh, odabent a rabló! —

IV.

Mi zuhog, hallod-e? — Szilaj szél zugása.
Mi dobog, hallod-e? — Kebled dobogása.
„Jaj, ne menj ki Lászlóm, jaj, ne menj ki szentem:
Valami hidegség úgy borzogat engem!“

„Hogy ne mennék, édes? majd itt ér a hajnal;
Gerlicze szívedet ne rémitse a zaj:
Katonák az utcán, Lengyel László népe,
Simon püspök bora nem fér a fejébe.“

Kimene a legény, bár ne tette volna!
Szíve meleg vére kiömlött a hóra,
Szétfüccsent az útra, a küszöb kövére:
Egy cs e p p a leányzó fehér kebelére.

És mint a sebes tűz, az az egy csöpp éget,
Érez a lány szíve csoda melegséget:
Szeretője keblét a melly átalverte,
A vasat, — a vasat kézből kitekerte.

S ki látta valaha, villámlani télben?
Fegyver csillogását fekete éjjélben?
Galambot marókkal víni, verekedni?
Gyöngre szúzi karról piros vért csepegni? —

Sok pribék esett el, egyenetlen harczon;
De az egri lányból sem lett egri asszony:
Messziről egy dárda hű szivét bejárta,
Fehér köntösében odarogyott szépen
Kedves halottjára.

V.

Fut a rabló megrakottan,
Nyomja vállát súlyos préda;
S a bitang nép, a sok czéda,
Veszekedik a lopotton.

De a magyar lóra pattan,
Követi sok bátor lengyel:
„No s vitézek! hát e szeny nyel
Mi legyünk-e az adósok?”

Jó lovagok, hű csatlósok
Hogy elérik a pribéket —
No hiszen cseh, jaj most néked!
Mért születted e világra!

Nem akadnál most az ágra,
Gyalázatnak czímeréül,
Varja, holló ételéül,
Ország útja közelében. —

Itt is, ott is, minden lépten,
Maradoz a védtelen cseh;
A ki futhat, nagy szerencse:
De kevés már, a ki futhat.

Maga Telef sem lel útát
 Kassa mellé, a felvárba:
 Körülfogva és lezárva
 Bünhődé meg az elmultat *).

A BALKÁNI HARCZ.

(TÖRTÉNETI REGÉNY.)

JÓKAI MÓRTÓL

(Folytatás.)

A tábor.

Minő zaj, minő élénkség ez Sztambul utczáin? A nép tömegestől tódul az aranyzarv kikötői felé. Ifja, véne lelkesült tekintettel látszik buzdítani egymást: tizen, húszan megállnak egy csoportban, s magyarázzák egymásnak a történeteket, az Etmeidánon, a serail előtt, a mecsetek kapuiban rajzik a nép, s kíséri utczáról utczára a zászlós dülbéndárt, ki trombita szó mellett hirdeti ki az igaz hívőknek, hogy III. Achmed szultán megizente a hadat Tamasipsah ellen.

Mindenütt lelkesült arcok, harczias kiáltások.

Ollykor egy-egy csoport jancsár, vagy egy csomó arnót lovas vonul végig az utcán, vagy nehéz hosszú kerekas ágyukat vontatnak bivalyokkal. Azokat ezernyi népség követi a Skutari felé vezető útra, hol a tábor már fel van ütve.

Végre, valahára megelégette a padisah a sok ünnepélyt és kivilágítást, s miután mindenféle szelid ürügy alatt 18-dik Szaferről (2. september) Rebiul-
 evvel elsejére, arról ismét tiz nappal később a próféta születés napja után halasztá a próféta zászlójának kitűzését, elközelgett a várt, az ígért nap, s az egész hadsereg összegyűlt a táborban Skutari alatt, csak a szultán megérkezésére várva, hogy a készen álló hajókra szálljon, s a csatatéren álló Küprili-záde segélyére siessen.

Az egész Bosporus egy eleven erdő, melly rengő árboczokkal, vitorlával van beültetve; ezernyi színes lobogó repked, pattog a reggeli szélben. A roppant sorhajók hármos fedezettel, hosszú evezősoraikkal, mint száz szemü tengerszörnyek látszanak úszni száz lábbal a vizszínen, ágyúik dörgése bömbölő viszhangot költ a Bosporusra néző paloták homlokán.

*) Forrás Phil. Callimachus.

A part hosszában mindenütt fegyveres nép; fénylő kardok, kopják ezrei verik vissza a nap fényét. Az egész zöld tér be van ültetve minden színű sátorokkal, fehér a főmufti számára, világos zöld a vezéreké, skarlátszin a kajaké, sötétkékek a főország birák, Emirek, a mekkai, medinai és sztambuli birák, a Defterdár és Nisandsi sátrai, lilaszin az ulemáké, világoskék a Müderiszeké, lazurkék a Tsausz-Agáké, és sötétzöld a Mir Álem, a szent zászló vivőié *); mellyek közül legmagasabb dombra feszítve tűnt ki a padisah narancsszin sátora, arany és bibor függönyökkel, s bejárása elé letüzött kettős és hármas lófarkakkal.

Még naplementekor nyoma sem volt az egész tábornak, egész éjszaka verték a sátrakat s reggelre, mint egy tünemény, készen állt az egész.

A sikságot elfoglalták a szipáhik, a sereg legszebb, legdélcegebb lovasai, parthosszant álltak a topidzsik, sorbahelyezett ágyúikkal, vagy el voltak helyezve a dombokra, szélről volt helyezve az arnót lovasság, a tatárok s a horáni drúzok; középett illeté a hely a sereg színét javát, a büszke jancsárokat.

S valóban jól látszottak azt tudni, hogy ők a sereg java, s még csak közeledni sem volt szabad hozzájuk más seregosztálynak, nem hogy összelegyülni velök, legfelebb egy egy deli-nek (örjögő) engedék meg, hogy fanaticus elmerevedésben soraik között előre hátra üdöngjön.

Az egész sereg harczágytól van lelkesülve, s ha olykor tömeges ordításokat hallani, mikbe egész dandárok öszhangzó kiáltása vegyül, az a hadizenet kihirdetésére történik; míg a hajóhad ágyúk dörgésében nyilvánítja tetszése örömét.

Achmed szultán ez alatt reggeli imáját végzi, mint a hogy azt napról napra pontosan megszoká.

Az éjt nem tölté háremében, hanem együtt tanácskozott vezéreivel a divánnak azon titkos teremében, mellynek arany kúpozata van. A tanácskozmány eredményét senki sem tudá rajta és a vezéreken kívül és mégis, midőn imateremből kilépett, a Kízlár Aga már ott várt reá, s egy pecsétnyomó gyűrűt nyújtott át a szultánnak.

— Legdicsőbb padisah! Az asszonyok legbájosabbika küldi e gyűrűt neked. Jól tudod, hogy e gyűrű köve alatt mi volt? Halálos mérge volt ez alatt. Most nincsen ott. Üdvözlétét küldi neked a szultána Asszeki, és szerencsekívánatát a harcshoz. Üdv neked. Az őrangyalok kísérik minden léptedet. A szultána elzárkozott magányos szobájába s azon órában, mellyben te a szerailt elhagyod, beveszi a mérget, mellyet pohárban felolvasztott, hogy meghaljon.

A szultán nagyon elkomorodott.

*) Hammer Purgstall. Gesh. d. osm. Reiches.

— Miért búsitasz engem illy szavakkal?

— A szultána szavait mondom, legnagyobb padisah. Azt mondja ő, hogy ha te most a harciba mégy, soha sem térsz vissza többet, és ő nem akar azon uralkodónak rabnője lenni, a ki utánad trónra lép.

— Miért búsitasz engem e szavakkal?

— Nyelvem átkozza meg ajkamat és fogaim harapjanak nyelvembe, a miért ezeket mondom. A szultána parancsolta így.

— Menj vissza hozzá és mondjad neki, hogy jöjjön ide.

— Ez izenet halála lesz uram. Élve el nem hagyja szobáját.

A szultán elgondolkozott s azután mélázva kérdezé:

— Ha házad ég, és benne van kedvesed; arra fogsz-e gondolni, hogy előbb a tüzet oltsd, vagy kedvesedet megszabadítsd?

— Bizonyára az oltás ráér, és a kedves megszabadítandó.

— Te mondad. — Minő ágyulövések ezek?

— A tábor üdvlövései.

— A szerailba is lehallanak-e?

— Elnémitja azokat ott a dal.

— Vezess Aldzsaliszhoz. Neki nem szabad meghalni. Mit ér az ég, ha nincs többé nap; mit ér az egész világ, ha a legkedvesebb elvész. Eredj előre és mondjad, hogy sietek hozzá.

A Kizlar Aga eltávozott. Achmed magában suttogá:

— Csak egy perczig, csak egy pillantatig, csak a meddig egy hosszú csók tart, csak egy óráig, csak egy éjszakáig, csak egy álomig még. Azután is jókor lesz a hideg, fagyos csatatérre menni.

Azzal háremébe sietett.

Ot ült a szultána, szélllyel szórt hajakkal, megtépett ruhában, ékszer nélkül, himzetek nélkül, szürke gyászruhában. Előtte az asztalon kis pohár, átlátszó kék nedüvel. Azon nedv bizonyára méreg. Rabnői körüle a földön heverve sírtak és körmeikkel tépték orczáikat s kebleik havát.

A padisah oda járult hozzá, s gyöngéden keblére ölelte.

— Miért akarsz én előtttem meghalni világok világa?

A szultána eltakará arcát kezeivel.

— Szeret-e nyilni a rózsa, mikor tél van? Nem lehull-e a levél, ha az ősz szelei ráfúrnak?

— De még az a tél messze van, melly téged elhervaszt.

— Óh Achmed, mikor valakinek a csillaga lehull, kérüik-e attól, ifju vagy-e? szép vagy-e? Tetszik-e az élet? Mashallah! Holt ember az. Az én csillagom a te orczádon ragyog, s ha azt elfordítád tőlem; halljak meg akkor én.

— S ki mondá neked, hogy én elfordítám tőled arcomat?

— Óh Achmed, a szél nem mondja: én hideg vagyok, mégis érezzük azt. Te elvived szivedet tőlem messze, messze, midőn még közel voltál. Az én szívem veled van a távolban is; ott vagyok hozzád közel; de te messze vagy, midőn mellettem űlsz is. Ez nem Achmed, a ki velem beszél. Ez csak Achmed teste. Lelke másutt jár, véres harcmezőkön, hideg fegyverek közt. Azt hiszi, hogy e zászlók, e fegyverek, ez ágyúk őt jobban szeretik, mint a szegény elhagyott, elfeledett Aldzsalisz.

Egész sor ágyúk tüze hallatszott a szerail előtt.

— Hallod mint szólnak hozzád! Az ő szavuk erősebb, mint Aldzsaliszé, eredj, kövesd hívásukat. Eredj, a merre ők mutatják az utat. Aldzsalisz szava nem versenyez velök; mi az én szóm? gyöngye erőtlen hang. Eredj! ott is veled fogok lenni. S midőn a zászlók hosszú sörényei előtted lengenek a diadal mezején, gondold, hogy Aldzsalisz lobogó haját látod magad előtt, ki hogy lelkeivel téged követhessen, megszabadítá azt testétől.

— Óh ne mond ezt, óh ne mond ezt. — Rebegé a szelid szultán, magához öelve az édes kedves termetet s ajkait lezárta ajkával, mintha megakarná őrzeni, hogy lelke el ne repüljön.

Döröghettek már az ágyúk künn a Bosporuson, hirdethették a csaszok nagy trombitászó mellett a hadizenetet, várhatott a tábor népe Skutari sikjain, Achmed szultán sokkal boldogabb volt Aldzsalisz karjai között, mintsem arra gondolhatna, hogy most a proféta zászlaját kezébe vegye, vérszomjas tömegeket vezetendő a fáradalmas csatatérre.

Az odaliskok serege kobzot, mandolint ragadott, s édes bűbajos énekek zengtek a boldog fejedelmi pár körül, míg odakünn Sztambul utczáin dörögve, gördültek végig az ágyúk, s a nép fellázadt fanatismussal ordított harcot háborút a támadó Siíták ellen.

Az első jancsárezred bográcsa körül azalatt zajosan megy a dolog. Ezek a bográcsok nevezetes szerepet szoktak játszani Törökország történetében. Ezek körül sereglett a jancsárság, midőn harcot vagy harácsot követelt, midőn gyűlöletes basák fejét kérte, midőn a proféta zászlajának látását kívánta s annyiban félelmesek valának e bográcsok, hogy a megszorult vezérek és padisáhk rendszeren arannyal voltak azokat kénytelenek megtölteni; vagy tulajdon vérrükkel.

Egy csoport nyugtalan jancsár áll a bogrács körül, melly magas háromlábú vas állványra van föltéve, köztük Halil Patrona és Musszli. Mind ketten jancsár öltözetben, kerek turbánokkal, mikbe fekete kócsag van tűzve, (fehéret csak a vezérek viseltek) mezitelen lábszárakkal, miket csak térdig fed a rövid bő bugyogó. Halilon alig ismerné meg valaki a tegnapelőtti szatócsot merész bátor tekintete, határozott beszéde s a tegnap és ma elpazarlott pénz,

mellyet Janakitól kapott, kedvenczévé tették őt új társainak. Musszli még most is ittas, oly kétségbeesett önfeláldozással ivott egész éjjel az új bajtárs egészségeért valamennyi régi bajtárssal, s a jancsáraga sátora előtt nem restel kiabálni fennhangon, hogy ha olyan vitéz ember Hasszán, hát bújjék ki onnan a sátor alol, ne őrizze a medvebőrét, vagy pedig adja át a fehér forgóját Halil Patronának, majd az vezetni fogja őket az ellenség ellen.

A jancsár aga jól hallja ez orditozást, de azt is hallja, hogy még a sátora előtt őrt álló jancsárok is kacagnak rajta s hallatlanná teszi az egészet.

Ez alatt egy csoport lovas csausz közelit az első jancsárezred bográcsa felé, mellynek vezetőjében Halil Pelivánra ismerünk. Allah felvitte a dolgát, csausz vezetővé emelkedett.

Az óriás megáll a jancsárok között s dörgő hangon kérdi:

— Mellyiteket hívják itt a közjancsárok közül Halil Patronának?

Patrona előlép.

— Úgy hiszem Halil Peliván, hogy nem szükség nagyon megerőtetned az eszedet, ha rám akarsz ismerni.

— Hol van a te társad, Musszli?

— Nagyságolj engem, csauszkutya! ordit Musszli. Nagyságos úr az én nevem, nem tudod. A mig te jancsár voltál, te is nagyságos úr voltál, most pedig csauszkutya vagy. Mért jöttél Begtas virágos kertjébe?

— Gyomlálni. Ti ketten egymáshoz kötözve követni fogtok engem.

— Nézzétek barátim, szólott Musszli társaihoz, ez az ember részeg, holt részeg. Alig áll a lábain. Hogy merészelsz te olyat mondani, hogy két jancsár, Begtas kertjének két virágszála téged kövessen, midőn a zászlók előttünk lobognak!

— Nekem parancsom van a Kapu Kiajától, hogy titeket eléje vigyelek.

— Ne ugy mond, izmidi farkas! Ő jöjjön mi elének, ha dolga van velünk; micsoda bajtársim? Nem jól mondom-e, hogy a Kapu Kiaja kötelessége volna itt lenni a harcmezőn, a táborban, nem pedig a mienk ott lenni ő nála. Nincs-e igazam? Ő jöjjön ide.

Ötletét átalános ordítás helyeslé. Jöjjön ide, ha egy jancsárral akar beszélni, mikor hallotta azt, hogy egy jancsárt a táborból kiszólitottak volna?

Peliván alig fékezhetette haragját.

— Ti ketten gyilkosok vagytok, megöltétek a szultán berberbasiját.

Általános kacaj hangzott fel rá. Tudta azt már mindenki. Musszli elmondta azt a történetet százszor, mindenféle változatokkal, leirva, hogy ütötte agyon egy ökölcsapással Halil Ali Kermeszt, hogy esett le annak egyszerre az álla, s hogy nyaklott össze egy álló helyében, a mi a jancsárok előtt mind igen nevetséges dolog volt.

Erre öten hatan kezdtek egyszerre felelni Pelivánnak.

— Nincs több berber egész Sztambulban? hogy ezért az egyért olyan zajt csináltok!

— Minő káromlás ez? két jancsárt kérni egy borbélyért!

— Hogy soha egyéb mulatságod ne legyen a paradicsomban Kapu Kiajással együtt a borotválkozásnál.

Végre előlépett Patrona s kérte társait, hogy engedjék őt beszélni.

— Hallod-e Peliván. Te én nekem ellenségem vagy, jól tudom; légy is az, nem bánom. Nem is azért felelek neked, mintha menteném magamat, hanem csak azért, hogy ha visszamégy a Kiajádhoz, tudj neki értelmes választ vinni, a mi magadtól nem telnék. — Igen is, én megöltem Ali Kermeszt, egyedül öltem meg. Senki sem segített. Most felcsaptam a jancsárok közé és itt állok, a hol ha Allahnak úgy tetszik, hogy halálért halállal büntessen, szabad velem. Meghalhatok és halálommal is az ő neve fog dicsőülni. Legyen meg az akaratja. Azért ő övezze fel derekát az érdemes Kiaja, és mind azon urak, kik a padisah árnyékában pihennek kössék fel kardjaikat és jöjjenek közénk valahára! én és társaim mind, az egész jancsár sereg, készek vagyunk együtt egyig elhullani egy intésükre a csatamezőn, de egyetlen egy sincs a jancsárok között, a ki térdét meghajtsa a hóhér előtt.

A csengő érczhangon elmondott szavakat az egész ezred tetszés ordítása követte, melly zaj alatt iparkodott Musszli szinte egy pár izenetet csatolni Patronához.

— És mond meg uraidnak, a te Kiajádnek, és annak az ősz nagyvezérnek és a hosszú szakállu Muftinak, hogy ha a próféta zászlóját és a szultánt el nem hozzák ide a táborba még ma, holnap már egyiknek sem lesz szüksége borbélyra, ha csak fejeik hiányában a talpaikat nem akarják megborotváztatni.

Peliván e közben folyvást Patrona szemei közé nézett; valami kárörvendő gúny látszott tekintetében, hogy Halil önkénytelen kardja markolatát kereste kezével.

— Ne félj Patrona. Szólt hozzá gúnyosan. Gül-Bejázet nem fogják többé a szerailba vinni. Elfogták őt ipáddal együtt a szökés közben, s a hitetlen görög mézáróst bevetették a közönséges gonosztevők börtönébe; azon némbert pedig, kit te nődnék nevezsz, ama bectelen nők tömlöczébe zárták, kiket a kegyes szultán az ország minden részeiből összehajtatott, hogy ne rontsák a müzümán erkölcsöt, ott van ő is.

Patrona, mint az ingerelt tigris, mellynek kalitkája egyszerre felpattant, ugrott ki társai sorából e szóra. A kard egyet villant kezében, s ha még egyszer akkorára nőne is Peliván, jaj volna neki. A csauszvezér azonban hirtelen kengyelvasát vágta lova oldalába s kaczagva vágatott el csauszaival a dühöngő

Patrona elől, s midőn jó messze elnyargalt, visszafordulva gúnyhahotával kezdte kiáltozni a jancsárok felé, kik közül öten hatan kergetésére indultak.

— Hah ez bennünket gonyol! — kiálta Musszli, mire a jancsárok, kik legközelebb álltak, látva, hogy gyalog utol nem érik a csauszokat, a legközelebbi ágyútelephez futottak, erővel elvettek a topidsiktől egy mozsarat; azt a hogy tudták megtöltötték s utána sütötték a futó csauszoknak. A kilőtt golyó a fejük felett süvöltött el, s azután messze épen egy őrtűz közepébe esett le, melly körül jámbor bosnyákok sütkéreztek, s szemeik közé rúgta a parazsat, innen ismét felugorva szépen átlyukasztotta a bosztandzi basi sátorát, két ablakot ütve rajta, s még azután háromszor négyszer megugrott, felriogatva az utjában fekvő csoportokat: s végre sebes gördüléssel futott végig a földön, utójára egy pálinkaárulól boltjába hengeredve be, s összetörve ott számtalan mennyiségű üvegeket.

Peliván itt kapta meg a golyót s elvitte azt magával a Kiajához s elmondván a küldött izeneteket, megmutatá a tizenkétfontos gömböt is, hogy illyenekkel kísérik a jancsárok mondásaikat.

Peliván azt várta a Kiajától, hogy az nagy haragra fog gerjedni, e dolgokat hallva legalább is megtizedelteti a vétkes jancsár ezredet; azonban a Kiaja harag helyett rémületbe jött. Ő e vakmerő válaszokban már a lázadás hadizenetét látta s ijedten futott a nagyvezérhez, magával vivén a tizenkétfontos golyót.

Ibrahim megérté a mondottakat s a golyót bársonnyal bevont ládába zárva, elvitte a szerailba és ott előhivatva a Kizlár Agát, kezébe adta azt és meghagyta neki, hogy vigye azt a szultánnak.

— A hadsereg küldi ez ajándékot a legdicsebb padisáhnak. Olyan kincs az, melly addig semmit sem ér, míg birtokunkban van, csak akkor becses, ha kifizettük azt, káros pedig, ha nekünk fizetnek vele. Mondjad a leghatalmasabb szultánnak, hogyha ez egyet kevésnek találja, a hadsereg majd többet is fog küldeni, s átadóul nem választ sem engem, sem téged.

A Kizlár Aga nem tudta mi van a szekrényben, s bevitte azt a gyönyörűség termeibe, s az izenettel együtt átadá Achmednek.

A szultán az Asszeki jelenlétében bontá fel a szekrényt, s ime meglátta benne a nehéz ágyúgolyót, s most értette Ibrahim izenetét.

Lelke mélyéig elszomorodott, midőn azt megérté. Ő olly jó, olly szelid volt mindenkire, soha sem iparkodott senkinek bánatot okozni, s őt hogy szomorítja mindenkire. Megirigyelték már édes örömeit, s még e titkos örömhelyen sem engedik megnyugodni.

Megölelé, megcsókolá a szép szultánát, s könnyel szemében rebegé :

— Halj meg tehát szép virágom, hervadj el, múlt el előlem. Halj meg, ha tudsz; legalább ne legyen szivemnek hova visszavágyni.

A szultána kétségbeesve veté magát lábaihoz, omlatag hajfürteivel s fehér, karjaival füzve át Achmed térdeit, s kérte zokogva, hogy ne menjen el mar csak ma ne száljon a táborba. Gonosz álmok hadd muljanak el, miket a mult éjjel látott.

Nem lehetett maradni többé. Hasztalan volt sirás, kétségbeesés. A szultán elhatározá, hogy menni fog. Egy perczig tétovázott még csak, egy perczig tartott lelkében azon gondolat, hogy hát ő csak játékszer-e hadserege kezében, s nem azért van-e kard az oldalán, hogy azon fejeket, mellyek ellene fölemelkednek, leüsse azzal? De rögtön letett e gondolatról; tudta, hogy nem volna azt képes kivinni. Soknak, igen soknak meg kellene halni akkor, még is csak jobb lesz, ha ő engedelmeskedik.

— Csak te halj meg szép virágszál, suttogá a szultánához, ki őt zokogva kísérte a hárem ajtajáig, s ott lefejtve vállairól az ölelő karokat, a tanácsszobákba sietett.

Aldzsalisz azonban nem halt meg, hanem titkos folyosókon át felkeresé, a halavány hercezet és vigasztalást talált nála.

— A szultán nem hajtott rábeszéléseimre, monda a fehér hercegnek, ki őt ölébe vette. Elmegy a táborba. Ha még csak egy napig tartóztathatnám vissza, a lázadás kitör ellene, — s akkor az ő uralkodása elmúlt s következéel utána te.

— Ne aggódjál, még időt nyerhetünk; izenj ki hozzá a Kizlár Agától, hogy el ne mulasztja a Korán-szúrás t.

— Helyesen szóltál. Monda Aldzsalisz s menten elküldé a tanácsszobába a Kizlár Agát.

A nagyvezér a Kapudán basa, a Kiaja, a fő Mufti és az Aja Sofia Seikje, Ispirizáde valának együtt a szultánnal, ki épen rendeletet adott a Silihdárnak, hogy kösse fel oldalára Mahomed kardját.

— Legnagyobb padisah, — szólt arczraborúlva a Kizlár Aga, — a szultána Asszeki figyelmeztet, hogy el ne mulaszt, mielőtt elhatározod magadat, tanácsot kérni Allahtól a Koránszúrás által, miként őseid tevék előtted, valahányszor béke és harc között választának.

— Helyesen mondád; — szólt Achmed s parancsolá a fő Muftinak, hogy hozza elé az Alkoránt, mellyet nagy országos kérdések alkalmával a szultánok jóslat és tanácsadásra szoktak felhívni, ollyformán, hogy tüvel beleszúrtak annak lapjaiba s a melly lap utolsó volt az átdöföttek között, a keresztül szúrt sorban kellett lenni a jó tanácsadásnak *)

*) Hammer Purgstall. Gesh. d. osm. Reiches.

A tanácssterem minden asztalán állt egy Alkorán, számra tizennégy azon egy szobában. Egynek gyémántokkal volt kirakva táblája; ezt hozá elé a Mufti s kezébe adta a szultánnak a tüt, hogy végezze vele a kegyes szertartást.

Ibrahim ezalatt nyugtalanul tekintett a teremben levő három nagy pompás órára, mellyek egymás mellé voltak állítva, mindegyik három negyedét mutatott már tizenkettőre, és a szertartás annyi időt elvett.

A szultán kinyitá a könyvet, ott a hol a tü megállt és ime az átszurt sor ezt mondá:

„A ki fél a kardtól, annak ellensége a kard, mert jobb a rozsdavette kard a kézben, mint a fényes a hüvelyben.“

— La Illah, il Allah! Egy az Isten! — szóló fejét meghajtva Achmed, s megcsókolá az Alkorán sorát. Készítsétek paripáimat. Isten akarja úgy.

A Kizlár Aga visszament a hirmondással Aldzsaliszhoz és a fehér herceghez.

A koránszúrás is tervök ellen sikerült.

— Figyelmeztess a szultánt — szóló Aldzsalisz, még egyszer visszaküldve a Kizlár Agát, hogy útra ne keljen a győzelmű Szúrem nélkül.

A kizlár Aga még a tanácssteremben találta Achmedet s figyelmeztette a Szúremre.

Ez egy szent könyörgés, mellyet a főimám szokott elmondani a mecsetben mi előtt a padisah személyesen a csatába menne, hogy Allah adjon fegyvereinek diadalt.

Az idő rövidsége miatt most az Aja Sofia helyett csak a szerail kápolnájában végzék az imát. Ispirizáde olvasá fel a Szúremet, de olly hosszasan, olly vontatva tevő azt, mintha készakarva az időt akarná vesztegetni; úgy hogy mire elvégzék a szertartást, épen akkor ütötte valamennyi óra a szerailban a tizenkettőt.

Ibrahim sietteté a szultánt, hogy csak minél előbb száíjon a készenálló hajóra, melly őt a hercegekkel együtt Skutariba fogja szállítani; azonban a lépcsők alján, a szerail külső udvara előtt, a hol a szultán lovai állottak, mellyek őt a kerti köskön át a tengerig fogják vinni, utját állotta a Kizlár Aga s levetve magát előtte a földre és lova zablájába kapaszkodva, hevesen kezdte kiabálni.

— Uram, tiportass el engem lovad patkóival, de halld meg szavaimat! a déli óra elmúlt, s a délutáni órák szerencsétlenség órái minden kezdetre nézve! és igaz müzülmán semmit el nem kezd, a mire Allah kezéből jön az áldás, ha a dél elmúlt. Ime holttestemen gázolj keresztül, de ne mond, hogy senki sem volt, a ki veszedelmedben meg nem állított.

III. Achmed lelke tele volt minden ábrándos indulattal, a hit remény és

szereket, mely másokat erőssé tesz, nála babona, könnyelműség és gyönyörvágygyá fajult s elgyöngíté szivét

A Kizlár Aga szavára ismét kiemelé lábát a kengyelből, melybe azt nagy gondolkodva tette a Rikiabdár térdén s elhatározottan mondá:

— Holnap megyünk.

Ibrahim kétségbe volt esve ez új ingadozás miatt. Nehány szót sugott Izmail-aga fülébe, mire az alig várva, hogy a szultán felmenjen a lépcsőn, lovára veté magát és elnyargalt Skutariba.

Az alatt a fővezér és Mufti iparkodtak a szultánt a divánteremben tartani.

Három negyed óra mulva visszaérkezett Izmail aga, portól és izzadságtól belepve jött a szultán elé.

— Legdicsőbb padisah. A táborból jövök. Hajnal óta mindenki talpon áll és várja megérkezetedet. Ha estig meg nem érkezel a táborba, egy az Isten! hogy a sereg nem marad Skutariban, — hanem bejön Sztambulba.

Ez rémületes szó volt. A sereg bejön Sztambulba!

És III. Achmed jól érté, mit jelent az? Nagyon emlékezett még azon szavakra, miket huszonhárom évvel elébb izent a sereg elődének, Musztafa szultánnak, ki Adrinápolyi háreméből nem akart kijönni Sztambulba: „ha halott volnál is, holtan ide jöhetnél két nap alatt!” És a mi erre következett, a szultán letaszított a trónról, utána ő lépett annak zámolyára, s most ugyan azon vihar ingatja azt az ő lábai alatt, mely elődét megdönté.

— Mashallah! Isten akarhatja legyen meg. — Monda Achmed, megcsókolva Mohamed kardját, s egy óranegyed mulva a proféta zászlaját maga előtt vitetve hajóra szállt.

A szerailban az órák sorba mind egyet ütöttek, a midőn a huszonegy ágyúlövés hirdeté, hogy a szultán a proféta zászlajával együtt megindult a táborba.

És a délutáni órán nem hiszi Allah áldását a keleti nép.

A vihar kitörése.

A Bosporuson kedvezőtlen szél fútt, úgy, hogy a szultán csak este felé érkezett meg Skutariba s ott tengerparti palotájába szállott, vele a vezérek, a Mufti, a hercegek és Ispirizade.

Azonban egész éjjel lehetett hallani, ha a közelebbi zaj elcsendesült, a távolabbi zúgást, morajt, mely a tábor felől jött, s mellynek okát senki sem tudta megmagyarázni.

A nagyvezér többször küldött futárokat a jancsár agához, megtudakolni, hogy miféle lárma az ott a táborban? Hasszán azt felelte, hogy ő maga sem

tudja miért zajognak, miután már kihirdetté, hogy a szultán és a szent zászló megérkezett.

Ibrahim erre azt parancsolá neki, hogy fogassa el mindazokat, a kik csendesen nem akarnak maradni. Hasszán elfogatott néhányat, a kik keze ügyébe estek, a többiek azért még sem hallgattak s a zaj kezdett már terjedezni Sztambul felé is.

Éjfél tájon érkezett egy csausz a Kiajához, jelentve a vezérnek, miszerint Tebrif felől futamodó katonák jönnek, a kik azt beszélük, hogy Küprilizade serege Tamasip sah által szétveretett s ők annak maradványaiból menekültek ide, a sereg azért zúg, azért zajong.

A Kiaja fölkelté a nagyvezért, elmondva neki a rémhirt.

— Az nem lehet — kiálta Ibrahim. — Küprilizade nem hagyta magát megverni, néhány nap előtt küldtem neki fegyvert és segélycsapatokat, azokkal tarthatja addig magát, a mig a derék sereg megérkezik.

— És ha mégis igaz volna. Ha a szultán vonakodása miatt elkéstünk volna s azóta Hamadán, Kermandsahán veszve van?

— Akkor Allah kezében vagyunk mindnyájan. Eredj imádkozni és alugyál.

Ugyan ez órában három Softa költé fel a fő Muftit és Ispirizadet s egy pergamenre írott levelet hoztak eléjük, melyet a közép mecsetbe hajítva találtak. A levél mintha puskaporral lett volna írva, alig volt olvasható.

Felhívás volt ez a müzümánokhoz, hogy fogjanak kardot Mohamed védelmére, de midőn ellenségre mennek, vigyázzanak, hogy a legnagyobb ellenség itthon ne maradjon, a ki nem más, mint a szultán miniszterei.

— E levél megérdemli, hogy a tűzbe vettessék, szólt Ispirizade, s a tűzbe veté azt és azután lefeküdt aludni nyugodt lélekkel.

Másnap csötörtöki nap volt, september huszonnyolczadika. Egy év előtt ugyanezen napon halt meg a szultán tizenegyedik fia, ezt tehát olyan napnak tartá, melyet meg kell ünnepelni, s általános pihenést rendelt a táborban; melyet trombitaszó mellett kihirdetének.

Többen a vezérek közül komolyan vevék a pihenést; a janesáraga kiöszkjébe távozott, a Kapudánbasa a csatornán át Tsengelköiben fekvő jószágára evezett, épen most kapván egy hollandi kereskedőtől igen szép tulipánhagymákat, melyeket saját kezeivel akart elültetni. A Reis Effendi az édes vizek melletti nyári lakába sietett, újra- meg újra elbucszúzni odaliskjaitól, s a Kiaja Sztambulba ment vissza. Ünnepet tartottak mind.

De más ünnep volt a sors által e napra rendezve.

Korán reggel nap feljöttékör t i z e n h é t jancsár állt meg a Bajazid mecset előtt, élükön Halil Patrona.

Mindnyája kezében meztelen kard volt; közepett Musszli állt, a félholdas zászlót emelve.

A népség helyet adott nekik s engedé Patronát a mecset lépcsőzetére felállni, s midőn a lármatülkök recsegése elhangzott, hallható volt a szatócs rengő, átható szózata, mely az egész Kalánpiacson végig hangzott.

— Müzülmánok. Nekünk törvényes követeléseink vannak. Bennünket árulók rontanak. Futó menekültek hozzák hirül a csatatérről, hogy Küprilizáde serege szétveretett, négy ezer lovast és hatszáz eleséggel terhelt tevét a persák elfogtak, a vezér maga Erívánba futott; Hamadan, Kermansahan ellenség földé ismét. És ez mind az alatt történik, míg a nagyvezér és a főmufti lámpaünnepélyeket, pálmák sétáit, kivilágításokat rendeznek Sztambul utczáin, s késleltetik a tábornok vitét Küprilizáde segélyére menni; testvéreink a mészárszékre vannak küldve, mi halljuk kiáltásaikat, látjuk zászlóinkat elesni, ellenség kezébe jutni, s a kivont karddal kezünkben nem szabad mentségükre sietnünk. Ez árulás Allah és a próféta ellen! Azért a ki igazhivő hagyja el rögtön a mindennapi munkát, vessetek félre árt, kalapácsot és gyalut, ragadjatok helyette kardot, zárjátok be a boltokat és jöjjetek zászlóink alá. Éljen a szultán, halál az árulókra!

A nép dühödt ordítással fogadta e szavakat. Patronát felkapták vállaikra s keresztül vitték a Bezesztán boltozatos vásárpia czán. Mindenki sietett bezárni boltját, a város egyszerre fenekestől felfordult, mint mikor az álló vizet felkavarják, mindenféle nyugvó csoda és salak kavarodik felül, úgy özönlött egyszerre az utcákra valami ismeretlen csöcselék, mely minden nagy városban vegetál, a nélkül, hogy tudnának felőle a rendes lakosok, s csak akkor lep meg feltűnésével, midőn valamely rázkódás a felszínre juttatja.

Ordítva, dühöngve követék Halilt mindenütt, csak olykor hallgatva el, midőn ő kísérői vállaira emelkedve megszólalt. Mennydörgő szavára elnémult a zaj.

És most épen a jancsáraga háza elé jutottak.

— Hasszán! szólt rövid czimzettel Halil, a bezárt kaput megdöngötte öklével. Társainkat, azért mert zúgtak, elfogattad. Most ordítást hallasz zúgás helyett. Add ki őket!

Hasszán nem szerette az ilyen jeleneteket, hirtelen rongyokba burkolta magát, s a kert hátulsó ajtaján kiszökve a Bosporusra, ott egy rosz csónakra ült s a táborba menekült.

A jancsárok betörték kapuját, kiszabadíták társaikat. Halilt felültették Hasszán lovára, s úgy vonultak nagy diadallal az Etmeidánra; egy perc alatt fegyveres néppel volt tele a tér, a kaszárnyából előhozták a Kulkiaja üstjét s

azt felállíták a középén. Ez volt a szokásos jeladás a felbőszült szenvedélyek harczára.

— Nyissátok fel a börtönöket, — ordítá Halil — bocsássátok ki a rabokat. Adjatok a gyilkosok kezébe kést, a gyujtogatók kezébe kanóczot. Menjenek ölni, gyujtogatni. Halálnak, siralomnak napja van ma.

És a népség rohant a börtönökre, feltörte a rostélyokat, gyilkosok gonosztevők csordái rohantak elő az utcákra, és a ki legutoljára jött ki a börtönből, az Janaki volt, Patrona ipa. Ott is megállt az ajtóban, mintha félne vagy szégyenkednék, míg Musszli oda nem ugrott hozzá s erővel ki nem húzta!

— Ne busulj muszafir! Fogj kardot és állj mellettem. Itt semmi baj sem fog érní. Most a poroszlókon a sor!

Halil ez alatt azon börtönhöz jutott, mellybe a becestelen nők voltak rekesztve, kiket a szultán egy kegyes parancsából minden városból összeszedtek s ide zártak.

Kinyiták a kapukat s beordítanak a csarnokokba, hogy fusson a kinek a szabadság kedves. Mint egy kísértetes raj ömlött ki e szóra a zsvajgó némbertömeg. Azon asszonyok, kik fedetlen orczával járnak a nép között, a kik kifestik szemöldeiket, ajkaikat mások multságára, s kiket rút szenvedélyek miatt, mint a dühödt ebeket elzártak a világtól, hogy meg ne mérgezzék a népet. Némellyik közülök megvénült már azon idő alatt, hogy fogsága tart, de a lángoló szenvedély tüze most is fellobog beesett szemeiben. Hah! Minő pestis van rászabadítva a müzümán népre! Fogsz-e e viharon nyargalni tudni Halil, mellynek szárnyakat adtál?

Ott áll ő a kapuban. És várja, mikor fog ez undok nők csoportjában az ő lelkének tiszta bálványa, a szép, az ártatlan Gül-Bejáze előjönni? Millyen soká marad. Mind kijöttek, mind szétfutottak már, csak egy egy elkésett alak rohan még ki a börtönből a többiek után, kit a riadal hangja öltözetlenül kapott, s félig fedett testtel, szétszórt hajakkal rikácsolva száguld tova. Csak Gül-Bejáze nem jön.

Halil aggódva száll le az útalatos fészekbe, mellybe csak néhány gömbölyü ablak a tetőn vet gyér világot.

— Gül-Bejáze, Gül-Bejáze! — suttogja halkán, széttékintve a börtönben, s suttogó szavára valami fehér tömeget lát megmozdulni a szögletben, a fal mellé huzódva. Oda lép. Egy beteg nő az, ki előle rejti arczát. Szeliden elvonja kezeit arczáról és nejét ismeri meg benne. A szégyen nem engedé neki, hogy megszabadítsa magát. Inkább ott maradt a börtönben.

Halil fuldokolva a fájdalomtól emelé őt karjaira. A nő nem szólt és nem nézett rá, csak arczát férje keblébe rejté és zokogott.

— Ne sirj, ne sirj — hörgő Halil. — A kik meggyaláztak téged, porba

fognak csúszni előtted még ma, esküszöm Allahra! És a kik játszottak a te sziveddel, játszani fogsz te az ő fejeikkel, és az a gögös szultána, a ki kezét éreztette veled, csókolni fogja a te kezeidet! ezt én mondom, Patrona Halil! kinek neve legyen megátkozott minden müzümán előtt, ha valaha hazudott!

Azzal kivivé ölében nejét a néptömeg közé, s ott felmutatva e halvány megtört alakot, szólt:

— Ime müzümánok, ez az én nőm. Kit elraboltak tőlem menyasszony éjjelén s kit itt kell most megtalálnom a fürtelem és átok tanyájába zárva! Szóljon közületek, a ki férj: kegyelmezne-e annak, a ki így bánna nejével?.....

— Halál fejére! — ordítá a bősziült tömeg s percz mulva tovább ömölve, mint a gátját szakasztott vizár, egy palota elé jutott.

— Kinek a palotája ez? — kérdezé Halil a néptől.

— Damad Ibrahimé! — kiálták néhányan a tömeg közül.

— Kinek a palotája ez? — kérdé Halil újra, bosszúsán megrázva fejét. Töben elérték a kérdést s felkiáltának rá:

— A tied Halil Patrona!

— Úgy van, a tied! ordítá rá a tömeg s azzal megrohanták a palotát kapuit bedönték; odavivé fel Patrona ölében tartott nejét, s felkeresve a nagyvezér háremét, p a r a n c s o l á Ibrahim odaliskjainak, hogy boruljanak arcra úrnőjük előtt s parancsait teljesítsék. A kapu előtt pedig tiszteletőröket állított.

Künn harczi lárma, dobriadal és csatakürt hangja; és ezt az egész vihart egy megtört beteg nő gyöngé lélekezete szíftja. (Folytatjuk.)

ÉDES ÁLOM....

Édes álom
Enyhitője
A bajteljes életnek,
Én üdvözlek
Miglen mások
Virradozni szeretnek.

Édes álom,
A fáradtnak
Te adsz újított erőt,
Te kerülöd
A pamlogon
Dologtalan heverőt.

Édes álom
Maradj nálom!

Édes álom,
Te nem kívánsz
Mennyezetes kékjagyot,
Ritkán vagy ott,
Hol a bőség
Tömjénzi a sok vágyot.

Édes álom,
Hú barátja
A büntiszta tudatnak,
A megsértett
Jog átkai
Téged nem háborgatnak.

Édes álom
Maradj nálom!

Édes álom
Te önkint jössz,
Nem szorulsz késztetőre,
A csábitó
Szesz gyujtogat,
De nem segít előre.

Édes álom
Te varázslod
Elénkbe kedvesinket,
Te nyitsz eget,
Te tükrözöd
Vissza érzelmeinket.
Édes álom
Maradj nálom!

Édes álom
Tündérképe
A multnak és jövőnek,
Jóslataid
Hányszor adnak
Reményt a küzködőnek!

Édes álom
Lebegj körül
Majd ha lenyugszik napom;
Zordon az éj,
De nem ijeszt
Hajnalig a sirhalom.

SÁNDOR.

A CHÁN KEGYENCZE.

(BESZÉLY.)

GYŐRI VILMOSTÓL.

(Vége.)

Az üszök lobog, s kékes lángja élénk fényt vet a két lovag arczára.

Az idősebbnek hosszú fehér szakál gördül le mellére, homlokán bűvéste ránczok látszanak. Az agg vitéznek arca oly fájó, bús érzést fejez ki.

Az ifju halvány, csak sötét fekete szemei csillognak élénk fényben, de azoknak is minden pillantása oly keserves érzelmet adó.

Ki ismerné meg ezen két lovagban az egykor oly vig apát, s az egykor oly túlboldog vőlegényt?

És mégis, mégis ők azok; az agg lovag Szendrei Mihály, az ifju vitéz Rédei Gyula.

Hogyan jöhettek ők ide?

— Ki hitte volna, ki hitte volna — szólott Mária atyja, keblére horgasztván agg fejét — olyan messze hazádtól édes gyermekem! — tovább nem tudott szólni, oly igen elfogta a bánat.

— Nem emlékszem már jól rá, Gyula fiam — folytatá ismét — hogyan is tudtuk meg mi azt, hogy Máriámat a krimi chán ragadta el? Kérlek, mondd el még egyszer.

Az ifju Rédei elkezdé:

— Azon szerencsétlen estvén, midőn Máriát elrablották, rögtön üzőbe vettük a rablókat. Azok a Maros felé tartottak, s mi utánuk. Az egyik megmenekült, a másik a habokba merült. Én megláttam a lemerülőt s azt hívém, hogy az lesz ő, ki Máriát viszi, minthogy a kettős teher nehezebbé esheték a lónak. Minden további gon-

dolkodás nélkül tehát utána ugrattam, s még épen jókor jövék. Utolsó küzdelmei között ragadhatám meg még öltözetét, s annak segélyével partra hozám.

— Hol van Mária — ordítám mintegy kétségbeesve, s kardomat vonám, használandó fenyítésül.

A rabló csak kézmozdulatával tudathatá velem, hogy a megmenekült lovag viszi őt magával. — Egy szolgát rendelék melléje, s én ismét tovább vágattam, üzendő mennjem elrablóját.

Mint elég fájdalmasan tudjuk, a chán megmenekült, úgy hogy nyomát is elveszítők. Midőn azonban visszatértünk egészen leveretve, a Marosból kifogott rabló már visszanyerte eszméletét, s mintán halállal fenyegetém, ha meg nem vallja ki volt üdvöm elrablója, kitudám tőle, hogy az Mirza, Krimnek chánja, s hogy a legszébb magyar hölgy Baktisera háremi kertjében fogja ezentúl helyét találni.

— Szegény, szerencsétlen leányom — kiáltott fel fájdalmasan az öreg — illy sorsot kellett megélned? — s ujra elfojtá a zokogás.

E közben elérték a Tsurukszát s átkeltek rajta.

— Gyula, — szólt az öreg Szendrei — a lovak terhünkre lennének, hagyjuk őket hátra.

S mindketten csakugyan le is szállottak, s a két mént egy fához kötötték. Ezután az öreg lovag leborult a földre, Gyula követé példáját, mindketten leemelék fővegüket, s ég felé terjeszték karukat.

— Isten — szólt az öreg vitéz — mindenható istene a mennynek és földnek, hallgass meg szivből eredő imáját az apának és vőlegénynek, nyujts segédkezet szent munkájukban.

E perczben az ég megvilágosodott, egy cikázó villámtól, mellyet rettenetes dördület követett.

Meghallgattatását vagy meg nem hallgattatását jelenté ez Szendrei Mihály imájának?

Zúg, zúg a vihar, süvölt a szél . . .

— A cháni palotába két részről mehetünk be — szólt Gyula — mint a rabló által megtudhatám. Az egyik a főut, melly szüntelen telve van fegyveres örökkel, a másik egy kis ajtó, melly a háremkertbe vezet, s mellyet egy, legfelebb két fegyveres őriz csupán.

— Arra fogunk menni, Isten segélye velünk! — szólt komolyan az agg lovag, s tova haladtak.

Az éj mindenütt sötét volt, csak a villámok világítottak.

Nem sokára a két vitéz fekete kőhalmot vélt megpillantani. Az volt a háremi kert fala. Előtte hosszú csalmás őr állott, bő ruhában, fegyveresen. Fegyverét a lelefutó villám tünteté elé.

— Isten velünk fiam, — szólt az agg Szendrei, s kardját ragadá — ott lesz a nyílás, mellyen bejuthatunk. Közeledjünk nesztelenül, s ha az őr ellentáll, halált neki. Közeledtek nesztelenül.

Olly közel állott már a két magyar vitéz a háremőrhoz, hogy erős villámlás eláru landotta őket.

Még egy lépés s kardjaik már a légben villogtak.

E perczben léptek hangzottak, fegyvereknek kimért, egyhangu, kopogó léptei.

— Hátráljunk egy percznyit, mert különben minden veszve van — susogá alig

hallhatólag Gyula — ezek lehetőleg fel fogják váltani a háremőrt, vagy őrszemlét tartanak.

S rögtön mindketten egy vadrózsa sűrű bokra mellé vonultak, mely a hárem-falának nyílásától nem messze állott. Gyulának igaza volt. Hat fegyveres tatár vonult végig a fal mellett, baljában mindegyik papir lámpát tartva. Az őrhelyét más foglalta el, ki lámpáját az előbbi őrnek átnyújtá. A többiek eltávoztak, ő egyedül maradt.

Alig hangzottak el a fegyveresek léptei, Rédei Gyula a bokor megül eléugrott, s mint zsákmányra rohanó tigris egy ugrással a tatárnál termett. Vaskarjával megragadá torkon, fegyverét kiüté kezéből kardjával, s miközben vasát megemelte, szólt:

— Ha egy hangot bocsátasz ki, meghalsz!

A villám világánál látta a tatár a csillogó fegyvert, s nem mert szólani. Pedig hat fegyveres társa alig volt tíz lépésnyire tőle, csak egy hang, s a két magyar fogva van.

— Mit kívántok — szólt fuldokolva az őrhelyén, alig tudván beszélni az ifjú lovag erős szorításától.

— Vezess bennünket a chán nejének teremébe!

— Allah őrizz! — szólt megrémülve a tatár — szigorú parancs van adva, hogy a ki csak közelíteni mer is hozzá, a halál fia. Ha azt tenném, holnap elütnék fejemet.

— Ha megteszed, elütik fejedet holnap, ha nem teszed meg, meghalsz rögtön vasam által, válaszs tehát — szóla Gyula.

— Kövessetek — szólt a tatár, s megnyitá a hárem kert ajtaját.

Beléptek mindhárman, áthaladtak a kerten, s már csak egy hosszú sikátor választá el őket Mária teremtől.

Beléptek a folyosóra. Minden halotti csendes volt körülöttük.

Egyszerre azonban megvilágosodott a sikátor; egyhangu, kopogó lépések közeledtek.

— Elvesztünk! — kiáltá a tatár, s rémültében arcczal a földre borult.

Tizenkét fegyveres közeledék, jobbjukban kardokkal, baljukban lámpákkal.

— Rablók — zúgott a sikátor hosszában egyszerre, s alig mult el néhány pillanat, a folyosó megtelt fegyveresekkel.

Néhány perc szüleménye volt hasonlólag, hogy a két bajnok lefegyvereztetett és megkötöztették.

— Szegény szerencsétlen leányom! — sohajtá az őrhelyén.

— Mindent, mindent még a reményt is elvesztettem! — zokogá az ifjú vőlegény.

Apa és vőlegény lánczra verettek, börtönbe hurczoltattak.

Odakünn az éj olly fekete.

A fák recsegnek, a villám cikáz, az ég dörög. zúg a vihar, a szél vadul süvölt.

VI.

A boszú órája.

Boldogan és csendesen pihen a szép menyasszony.

Csendes körülötte minden, csak a vihar zúg odakünn.

Kékes lánggal lobog a lámpa s olly túlvilági fényt vet a halvány arczra.

Csendesen és boldogan pihen az egykori szép menyasszony. Boldogan, igen, mert szerelmének tárgyairól álmodik.

Látja nyugaton azt a messze messze hazát; az ő édes szülőföldét. Látja a virágos kertet, mellyben ifjúságának éveit tölté; látja a jázminbokrot, melly alatt szívének kedvese először vallá meg szerelmét.

Látja mindezt, s álmai között oly égi mosoly vonul kedves angyalajakára.

Majdan látja ismét a kedvesemlékü lakot, látja benn azt a termet, mellyben oly gyakran ült együtt a jó agg apával, látja a kandallót, mellynek pattogó üszkeire olyan gyakorta elmerengtek azokon a hosszú téli estéken.

Lát a kandalló mellett ülni két férfiút.

Az egyik atyja, másik vőlegénye.

Atyjának fűrtei őszek, szakála galambfehér. Pillanata oly búsan, oly meredten tekint a kandalló tűzébe.

Vőlegényének arcában szinte a fájdalom honol. Szép szemeiben oly bú, oly kin van kifejezve.

Látja mindezt álmában, s köny perdül alá szép arcain, hogy nem mehet közjük.

Ha tudná milly közel van hozzájuk?! Ha tudná, hogy mig ő a legpompásabb teremben pihen, atyja és vőlegénye börtönben keseregnek lánczokon.

Boldogan és csendesen pihen az egykori szép menyasszony. Kis kezeit összekulcsolá keble fölött, mintha most is imádkoznék. Hosszú, fekete fűrtjei fehér mezére simulnak. Körülötte minden csendes, csak odakünn zúg a vihar. De ő nem hallja álmai közben.

Boldogan és csendesen piheni át az éjszakát.

A terem nyugalmit egyszerre egy ajtó nyílása zavará meg.

Magas, halavány leány lépett be azon.

Hosszú, fekete fűrtjei vállain kigyóznak alá, setét szemei vad örömben csillognak. Baljában kékesen égő lámpát tart, jobbában hosszú fényes tör csillog.

E halványarcú leány: Hervei Ilma.

A mint belépett, remegő léptekkel haladott Mari nyugágyához. Lámpájával világot bocsátott a szép hölgy arczára, s jobbában magasra emelte a tört. Sujtani akart, de karja reszketett.

— Itt fekszik tehát előttem, ki üdvömet elrablá — szólt remegő hangon — kit azért fogadott e sziv barátjául, hogy legbecsesebb tárgyamat elragadja! Oh: kegyelmesebb volt az ég, semhogy meg ne hallgatta volna imádságomat. Eljött a nap, eljött a bosszú órája; számolni fogunk, számolni rettenetesen.

S a tört újra megemelte.

— De így gyilkoljam meg — folytatá tünődve — most; mikor talán boldog álmai épen szerelmeséhez vezeték? Talán most esküszik neki szerelmet? oh hisz illy pillanatban a halál boldogság volna. Nem, ne haljon meg, de tudja egyszersmind azt is, ki volt gyilkosa. Tudja meg, hogy bosszúm oly forró, mint egykor volt szerelmem!

Ezzel törét és lámpáját a kis asztalkára helyezte, melly Mária nyugágya előtt állott; jobbát pedig Mária vállaira téve, megrántotta azt.

— Ki az? — szólott a chán kegyencze ébredve — te vagy hatalmas chán, már visszaérteztél?

— Én nem vagyok a chán — viszonzá Ilma — s te már nem ismersz reám?

Mari felemelkedett, bársonyujjaival elsimitá homlokáról fűrtjeit.

— Én nem ismerlek — viszona — háremhölgy vagy, azt látom, szerencsétlen mint én, szólj mit kívánsz tőlem?

— És csakugyan nem ismersz?

— Első szerelmem üdvére esküszöm, hogy nem!

— Ha ha — kaczagott Ilma fagyasztóan — az idő gyorsan kitörli elménkből barátnéink arczát, ha szerelmünk üdvének érzetében boldogan éljük napjainkat. De ugyan az az idő más keblekben naponta százszorosan forróbbá tevő a boszút!

— Szólj a mindenható Istennek szent nevére, szólj ki vagy te? — kiáltott Mária — mit jelentenek rejtélyes szavaid, én nem értelek!

— Ma igen hidegen fogadsz Mária: pedig voltak idők, — folytatá hideg gúnynyal Ilma — voltak idők, midőn csak akkor voltunk boldogok, ha egymás karjai közt lehettünk.

— Álom ez vagy valóság? — szólt Mária homlokát simogatva kezével — én semmit sem értek az egészből.

— Voltak idők, ismétlem — kezdé újra a háremhölgy — midőn egymást jobban szerettük talán, mintha testvérek lettünk volna. Oh azok boldog idők voltak! Andalogva jártunk a Maros partjain, merengve hallgattuk a hab mormolását, s elmerengtünk a fák leveleinek reszketésén.

Mária arczán hazájának említésére örömsugár villant meg.

— Lehetséges-e, te ismered hazámat? De hát ki vagy te, mondd meg, — mindenre a mi szent — kiáltott fel, s leszállott nyugágyáról, hogy közelednék szülőföldének leányához.

— Én vagyok Hervei Ilma! — dörgé az, s szeme vad tűzben csillámolt.

— Lehetséges-e? — kiáltott fel a chán kegyencze a legnagyobb meglepetés hangján — oh Istenem, édes Ilmám! — s ezzel egészen felvidulva Ilma karjai közé akará magát vetni.

— Vissza! — dörgé ez rémletesen, s a közelgő lánykát visszalöké.

Mária meglepetését leirni lehetlen.

— Te engem visszataszítasz — kérdé — oh Istenem, hogy érdeklém meg ezt? Miért jöttél tehát, ha nem akarod, hogy megöleljelek?

— Életedért — zúgá tompán a háremhölgy, s megemelte az asztalkán csillogó tört.

Mária elhalaványult s visszatántorodék.

— Hasztalan a segélykiáltás — folytatá Ilma — az ajtók mind zárvák, ki sem jön segedelmedre; künn a vihar tombol, haragos és felbőszült a természet.

Ezzel a terem egyik ablakához irányzá lépteit s azt kinyitá.

Künn zúgott a vihar süvöltött a szél.

— A természet haragos viharánál jó lesz elmerengünk a multakon — kezdé Ilma, visszatérvén s egy kerevetre bocsátkozván. — Hallgassad meg ezt a regét. Szeretett egy lány egy ifjút; szerette őt keblének egész hevével, szívének egész szerelmével. Az ifju leánynak volt egy barátnéja, ki hasonló szeretetben részesült. A két barátné közel lakott egymáshoz. Szívök soha nem ismert titkot egymás irányában. Első titkuk volt a szerelem. Az ifju leány nem tudatá barátnéjával szerelmesének nevét. Történt hogy egykor a barátnét meglátogató a leány. Jázmin bokor árnyában találta őt, ép azon perczen, midőn az ő kedvese nyomta forró csókját a barátné homlokára. Képzelve az ifju leány elkeserültsége. Haza rohant s megesküdött t

anyja sirja fölött, hogy boszút veend azon, ki elragadá kedvesét. Nem vétkeznék-e e lány, mondd Mária, ha anyja sirja fölött tett esküjét be nem váltaná, midőn arra alkalom adatik?

Mária nem volt képes felelni. Szoborkép támaszkodott az ágya előtti asztalkához, arca halavány volt, mint a megtört liliom.

— Te nem felelsz — folytatá Ilma — lehetőleg megértéd kik voltak e regénynek személyei. A barátné voltál te, az ifju lány én, a kedves, kit mindketten szeretünk, Rédei Gyula.

— Te is szeretted őt? oh miért nem szólottál nekem erről. . . .

Tovább nem szólhatott, elfojtá a zokogás.

— Már késő a bánat, — szólalt Ilma — az idő sokkal jobban megérlelé a boszú lángját szívemben, semhogy azt onnan valaha valami kiirtani képes volna. Te elragadtad mennyemet üdvösségemet; én elragadom életedet; Mária készülj a halálra!

— Oh Istenem, Istenem, légy kegyelmes! — szólt a kedves hölgy, s a földre rogyott — kegyelmezz nékem!

— Nincs irgalom — zúgott Ilma, felugrott helyéből s a tört magasra emelé.

E perczben három ágyúördület reszketteté meg a palotát, százsoroson vizsgálgoztatva a hegyektől.

— A chán — kiálta Mária felugorván helyéről — Istenem hála neked, te meghallgattad imámat.

— Nem, soha — dörgé Ilma.

A tör csillámolt, a chán kegyence arczczal bukott a földre.

A tördőfés épen szívén találá.

Esés közben kinyujtá jobbját s Ilmának foszlányát olly görcsösen megragadá, hogy annak darabja ujjai között maradt.

-- Segítség — fuldoklá, s arca halvány lón és szemei bezáródtak.

Alig hogy Ilma eltávozott, azon ajtón át, mellyen jött, hangos léptek közeledtek Mária terme felé.

— A segélykiáltás innen hangzott — szólott kívülről egy erőtlen férfihang.

Pillanat mulva megnyilt az ajtó, Mirza chán lépett be azon.

Előtte feküdt vérében a legszebb leány, a chán egyedüli szerelme.

— Hatalmas Isten, nagy Allah — kiáltott fel, s egy ugrással a hölgy mellett termett.

Felemelte azt, a hölgy arca olly halavány volt, szép szemeit örökre lezárta a halál.

— Máriát meggyilkolták — riadott fel a chán, majdan égő homlokához kapott s egy kerevetre hanyatlék.

A terem rögtön megtelt fegyveresekkel.

— Ki volt idebenn — kiáltott fel egyszerre a chán, hogy mindnyájan reszkettek szavától — Allah szent nevére mondjátok meg, ki gyilkolá meg Máriát?

A harczosok remegve tekintettek egymásra, nem mertek felelni.

— Oh! — kiáltott fel a chán fájdalmasan — megnyertem a csatát és elvesztettem mennyemet!

E szavakra hangos zokogás tört ki kebléből.

— Kegyelmes chán — szólott egy agg harczos — a mint látszik a szerencsétlen Máriának gyilkosa háremhölgy volt, nézzed itt kezében még a fehér foszlány darabja.

— Hozzátok élém a háremnek minden hölgjét — vágott szavába a chán.
 A háremhölgyek megjelentek halaványan, remegően.
 A mindenható Allah nevére — kiáltott fel Mirza — szóljatok ki gyilkolá meg közületek szerelmem üdvét?
 A hölgyek nem tudtak szólni. Ilma nem volt bátor előlépni.
 — Én rettenetes leszek, ha nem szólatok — riadott fel a chán ujra.
 De szavára nem nyert feleletet.
 Ugy tehát mind vétkesek vagytok — kiáltott — Allah legyen nektek irgalmas, de Mirza chán soha!
 Két óra mulva kétszáz háremhölgy vérzett el a hóhér bárdja alatt.
 A jövő reggelen két erősen meglánczolt fogoly vezetették a chán elé.
 Az egyik ősz férfit volt, a másik ifju vitéz.
 — Kik vagytok? — kérde őket a chán.
 — Én vagyok Szendrei Mihály, atyja azon leánynak, kit te utálatosan elrablál — szólt bátran az agg vitéz.
 — S én — viszonzza az ifjú — Rédei Gyula, vőlegénye Máriának, kit az éjen visszaakartam tőled ragadni, mint te azt velem tevéd.
 A chán felkelt üléséből, odament a két fogolyhoz, saját kezével oldá le lánczaikat.
 — A kiért jöttetek, nincs többé. Megirigylé a földtől az ég s elragadá őt. Térjete vissza hazátokba, sirassátok őt ott olly szivből, mint én itt. Tudom hogy nem cselekvém helyesen, midőn elrablám Máriát, de a szivnek nem lehet parancsolni. Távozzatok hazátokba s bocsássatok meg Mirza chánnak!
 Így szólott a chán s visszatért azon terembe, hol Mária feküdt kiterítve.
 Ráborult a halványarczu hölgyre, és sirt olly keservesen, olly szivből eredetten.

* * *

A jövő napon eltemették Máriát. . . . idegen földbe, messze, messze hazájától. Szomorú füzek árnyában áll sirja.
 Mirza chán márványból faragott ugrókutat építtetett föléje, melly cseppenként bocsátja vizét a chán egyedüli szerelmének sirjára.
 Ott áll az ugrókut mainapig Baktiseraiban, a cháni palota kertjében, s a tatár „könyező“-nek nevezi.

N E M Z E T I S Z I N H Á Z.

¶ November 19—25. a heti sorozat: Sevillai borbély opera; Házassági három parancs vigj. Szigligetitől; Lammermori Lucia op; Lázár a pásztor, dráma Dumastól; Ernani op; Taglioni föllépte s Angolosan vigj. végre Taglioni második föllépte s közben Mai paraszt vigj. Egy ur és egy asszonyság vigj.

Taglioni Mária k. a. a berlini udvari színház első tánczosnéja s Müller Károly úr ugyan azon színház első tánczosa csütörtökön léptek fel elsőbb mint vendégek. Rendkívüli bérlétszünetes előadás; nagy közönség. Taglioniak már megjelenése a színpadon elég arra, hogy egy jó ízlésű közönség előtt diadalát biztosítsa. Szabályos

alkat, szép külső, s az egész lényen előmlő szendesség, melly vendégünknek kiváló tulajdona; ezek határozzák a legelső benyomásokat. Midőn a Satanela után a függöny leereszkedik, s a közönség zajos tapsokkal hívta ki vendégeit, e közben jobbra és balra lehetett hallani azok véleményét, kik ítéletök nyilvánításával, nehogy elkészenek, s nehogy megelőztetvén mások után látszassanak menni — sietni szoktak. — Nem elég kaczer; egy tánczosnéban ez az első s fő kellék, — szól egy tekintélyes bíráló. — Egy tánczosnőnek el kell ragadni az érzéseket, ebben áll a művészet, — mondá a másik, ki nem akart amattól elmaradni. — Nagyon merészek mozdulatai, s nem bírja az ehhez aránylag szükséges kellemet kifejteni; így nyilatkozik a harmadik szinte nagy műértő tekintély. — Sok kellem nem elég bravour; sok bravour nem elég kellem; így a negyedik, ötödik. A közönség pedig tapsolt és ismét tapsolt. Következett a La Seguidilla spanyol nemzeti táncz, s midőn a nagy közönség ismétlést sürgete, az úgy nevezett tekintélyek mind elhallgattak. Igazán tévuton indulna, ki egy igazi művésznő tánczában akár a bravourokat, akár az egyes mozdulatok kellemeit keresné különválasztva. Taglioni tánczát kiválólag bámulatos könnyüége s gyönyörű plastikája jellemzi; a mozdulatokbani teljes és kellemesen meglepő öszhangzás, tehát a plastikai tökély az, mi őt az első tánczművésznők sorába helyezi. Seguidillája korszorokra volt érdemes. A színházi közönségnek bizonyosan csekély része az, melly egy andalusiai nőt látott, lejteti nemzeti tánczát, és még is mindeninek éreznie kellett, hogy a spanyol nemzeti tánczot a legsikerültebb módon eszményíté. Igen mert ismerjük a spanyol nemzeti jellemet, s ez a nemzeti tánczban mindig olly hiven tükröződik, hogy ismerve amazt könnyű lesz megítélni helyesen van-e felfogva s visszaadva ez. Müller Károly urnak szinte örömet adozunk ügyessége iránti elismerésünkkel.

Meg kell említenünk, miszerint szerdán Elvira szerepét Téli Róza k. a. adta első ízben, és a közönség tetszésének nyilvánításával jutalmazta előadását.

PHILHARMONIAI HANGVERSENY.

I.

Rég vágyódunk ez élvezet után. — Ezer hálákat mondunk azoknak, kiknek fáradhatlan ösztöne életbelépteté azt. Létesült tehát valahára, mi után olly rég óta sóhajtottunk, és létesült olly dicsőséggel, melly egyedül a magasztosnak illette. Örömteljes előérzettel pillantánk a hirdetményekre, s ajtatos feszültséggel olvasánk azon mű-óriások neveit, kiket — mindenikét saját maga nemében — teljes erejének megfeszítésével csak egyszer bir kiállítani a természet. Remek férfiak, kikkel időről időre csak egyszer szállja meg e földet az istenség, hogy remek műveikben isteni lehellelével eláraszsa a halandók kebelét.

Alig várhatánk be az estvét. Örömteljes előérzettel, mint gyermek, midőn karácson ünnepén készülne az isten-kisded hozott ajándékait szívéhez szorítani. Közeli-ténk a teremhez és beléptünk olly ajtatos csenddel, minőt igényel azok irányában a a hódolat, kiknek emléke ünnepeit akarjuk megülni, és kiknek tiszteletre méltó képmásai, túlvilági képekként feltűnnek előttünk, s kiknek lelkei a mulandóságot legyőzve,

majd kevés perczek mulva hozzánk szólandanak lelkeinket megrendítendők az isteni szikrával.

Illy varázs feszültségben gyűlnek össze a lelkek majd a végső ítélet napján, s valamint akkor a feltámadási harsonák erőteljes öszhangja egyszerre felszabadítja a lenyűgözt busongó lelkeket, így a halhatatlan Beethoven (A-Dur) symphoniájának zenekarunk által mesterleg előadott erőteljes öszhangjai felszabadíták a hallgatók feszült kebleit és öröme szállotta meg őket a művészet varázs mindenhatósága.

És e percztől kezdve — ki győzné leírni mind azon magasztos érzeteket, melyekben részesültek kebleink a nagyszerűség gyönyörködései véghetlen térén? felemelkedtek a lelkek az eget felé néma csendben, melly akkor változott a művészet diadalának zajos kitörésére, midőn vezérpálcáját letevé a karnagy.

Beethoven, Mozart, Mendelson és Mayerbeer! a halhatatlanságot kivivott nevek!

Ha Mayerbeer Struensee nyitányában minket a természet bájos nyugalmaiból egész a viharcsapta hullám dühöngéseig, s innen a természet áldásteljes csendének gyönyörűségébe visszavezetve, a rémek varázsvilágával is megismerkedtet és andalogtat: — ha Mendelson lakodalmi indulójában azt érezteté velünk, hogy a szerelemnek milly édes bájoló pillanata, milly véghetlen öröme, olly bizonyos a diadal dicsősége. — Ha Mozart azt érezteti velünk, hogy keblünkben létez az isteni szikra, s hogy ott az egekben légyen valódi hazánk, és mi az isteni lehetnek része, lelkünk rokonságban áll az éggel, akkor Beethoven erőteljes zenéje azon büszke öntudatra vezet: hogy a mindenható e világ urává tette az embert.

De ha a tiszta lelkesedés által elragadtatva magasztaljuk e halhatatlan férfiakat, szavazzunk őszinte köszönetet azoknak is, kik olly tiszta művészi felfogással, a lehető legnagyobb tökéletességgel mutatták be a számos közönségnek e halhatatlan remek műveket.

E nyilvános köszönetünk az előadó összes zenetestületnek szól! — Nemzet színházunk zenekara a kis doboson kezdve fel a karnagyig jelenleg olly fényes tökéletességben alakult össze, hogy a világnak bármelly illetén testületével bátran versenyezhet.

Illy zenekarhoz örömmel, s olly karnagy mint Erkel Ferencz vezérlete elé, bizodalommal csatlakoztak több Pesten lakozó művészek, és így alakult azon testület, melly e hangverseny előadását olly mesteri tökéletességgel végrehajtá.

Mit kellesen inkább méltányolni a karnagnak tiszta felfogását, vagy a zenének ügyességét, azt nehéz volna meghatározni. A karnagyban pontosult össze a remek művek óriási felfogása, innen indul ki a tiszta fogalom és innen fogamzik a zenekar minden egyes tagjába a nagyszerű gondolatnak életbeléptetése. A zenekar elérte a karnagy varázsvesszejének intéseit, szemei pillantásait, testének minden mozdulatait, és kiki hangszerét mesterileg kezelve, így vivja ki az egész testület nagyszerű alkotással az óriási műnek dicsőségét és szerzője halhatatlanságát.

E n n y i t és e z t mondhatjuk az előadásról, ennyit olly testületről, mellynek élén Erkel és Doppler testvérek állanak, és mellynek egyes tagjai, egytől egyig nem csak tökéletes művészek, de kiképezett műértők is. Az előadás dicsőségében mindannyian egyaránt osztoznak; mert valamint a karnagy csak akkor érhet czélt, ha kormánya alatt illy testület működik; ugy illy testület csak akkor állithat elő nagyszerűt, ha illy vezére van!

A halhatatlanság egyedül a szerzőé!!!

BUDAPESTI HIREK.

> **Irodalmiak.** Legújabb „Tihamér“ regény jelent meg Heckenast Gusztáv könyvkereskedésében, ára 48 kr. p. Melly dícséretes vállalatáért a kiadótól lehetlen megvonnia elismerését egy irodalombarátnak is. A közönségtől kedves dalairól lapjainkból is eléggé ismeretes ifju költőnk, **Tóth Kálmán** a k, költeményei összegyűjtve egy diszkiadásban fognak nemsokára megjelenni. A közelgő újév lapirodalmunkban is több változással lépend be: a „Családi lapok“ szerkesztésétől Klezsó József úr visszalépvén, hirszerint Ney Ferencz fogja helyét betölteni; hasonlólag a Divatesarnok is szerkesztőt vált; a boldog emlékezetű „Szépirodalmi lapok“ szinte fel akar támadni, ujult czimmel, borítékosan, — mint **Phönix**, — hamvaiból. — Az Uj magyar muzeum X. vagy octoberi füzete elhagyta a sajtót, — továbbá Vas Gereben Nagy Naptára érdekes tartalommal és csinos kiállítással.

> A pesti testgyakorló intézet elnöke, b. Prónai Gábor úr leköszönvén, utódául gr. Nádasdi Lipót úr választott, ki is új hivatalábani működését avval kezdé meg, hogy a nevezett intézet alaptőkéjéhez 1000 ftot ajándokozott.

> A december 8-án tartandó második philharmoniai hangversenyen, a egyszerűen összeszerkesztett hangászkar először is Wagner **Tannhäuser**-ének nyitányát adandja elő. — Az eddig tartott két szellemi zenély nem talált kedvező partolásra, minek okául annak déli órákban tartása gondoltatik, mire nézve a mai harmadik, valamint a két jövő december 11-diki és 18-diki is a déli órák helyett délutáni 5 óraker fognak tartatni a Lloyd teremében. — A nőegylet szinte rendezend egy hangversenyt, melly jövedelmének egy része a **Levesi** intézeté leend.

> Az építészeti vagy műemlékek kikutatására és fentartására alakított cs. k. bizottmány october 11-ki ülésében a hazánkban Lövd, és Körmend közt talált hajdani romai temetőkről értekezett, miből azon örvendetes reményt is merithetjük, hogy a romai emlékekben olly gazdag Szombathely határa sem kerülendi el a m. bizottmány figyelmét, holott is magánosak birtokában több becses régiségek vannak, és majd naponkint ásatnak ki régi pénzek, márvány koporsók, urnák, szobortöredékek, osszlopok. Találtattak már egész romai fürdők és több helyütt nyomai ama földalatti márvány csatornának, melly e fürdőkbe a fris hegyi forrásvizet a rohonczi hegyekből vezeté idáig — mert hisz, Sabaria, olim parva Roma dicta. — A szombathelyi püspöki palota udvarában csak 5 évvel is ezelőtt még több becses régiségek valának láthatók, u. m. föliratos földelü kőkoporsók, határszobrok ábrázolva pánczélos romai katonákat, mellyek akkorban még olly épek, hogy arczvonalaiikat is tisztán ki leheté venni, — melly tárgyak, e szakban szegény muzeumunkban, valódi kincsek leendnének.

> Néhai jeles színészünk, Barthának arczképére több felől szépen folynak be adakozások.

> A pesti, most ugyszólva romjaiban álló redoutépület ujra fel fog emeltetni, az új terv szerint a színház kimarad belőle, egy redouttermen kívül az épület többi része lakszobákból álland.

> A vigalomteljes téli szak közelgésével figyelmeztetjük olvasóinkat Fischof úr városligeti hidegviz gyógy-intézetére, melly különösen **blazirozottság** eseté-

ben és tánczvizalom utáni lankadságban ajánlható; mert nincs jobb szer a világon a hideg víznél, mindenre alkalmas az, majd mint a köpönyeg: nyáron csillapít, télen felvillanyoz; kívül alkalmazva felhevit, bevéve hűvesít. De a mi legjobb benne, az, hogy olcsó, ki pedig egyáltalán ingyen akarja az egész gyögmódot használatba venni, azt is megteheti, — a Dunán még nincs jég, és most különösen nem is olly igen mély.

> A pesti pékczeh saját költségén egy gőzmalmot tervez építtetni, mire a molnárok szinte össze akarnak állni hogy lisztjüket magok sütik fel zsemlyének. *Interduos litigantes* mindenestre a közönség nyer.

> Szekrényesi, ki a közönség előtt már több vállalatairól ismeretes, legújában egy a terézvárosban építendő cirkust tervez.

> Kávéházaink napról napra szaporodnak, mégis majd mindenikben vannak, kik sem ujság, sem tekeasztalhoz nem jutva tétlenül kénytelenek unatkozni, kiknek jó szolgálatot vélünk tenni, megemlítve, miszerint az egyetemi könyvtár, vásár- és ünnepnapokat kivéve, naponkint reggeli 9—12 és délután 2—4 órák közt mindenkinek nyitva áll; van továbbá Pesten két kölcsönző könyvtár is, egyik a városháztéren 6. sz. Lampel könyvkereskedésében, a másik váci utcai 7. sz. Edelmann könyvkereskedésében, hol is jutányos bér mellett kaphatni jó könyveket olvasásra.

III. *Napoleon*. Irta Urházy György. Pest, 1854. Müller Gyula tulajdona. — Sokkal kimerítőbb bírálat hozatott már e mű felett az olvasó közönség elé, semhogy azt itt újra szigorral lapozván, ítésetileg tárgyaljuk; czélunk egyedül e becses művet azoknak, kik lapunk barátjai s netalán még valódi becséről meg nem győződnének, méltó figyelmükbe ajánlani. A szerző által esetelt *historicus emlékezetű* s *Europa jelen egyik kitünő egyéniség élte vázlatát* szemünk elé tüntető rajz, olly érdekes színevgyülettal van kivive, hogy egy részt az olvasó közönségnek hű képet állít elő azon férfuról, kinek olly magas állás jutott osztályrészü, s hogy másrészt biztos kutforrásul szolgáland majd jövőben a történetnek. Az előzménykép fölhozott I. s II. *Napoleon életrajzára* vonatkozó adatok részletes előadásába nem bocsátkozik a szerző, s csak a kiválóbbak elősorolása által egy történeti egészlet állít előnkbe, melly nélkülözhetlen átmenetelül szolgál műve kitüzött czéljához: a francziák császárlának életleírásához. Művének czélja — mint maga bevallja — nem a napoleoni rendszer bírálata, a szerző csak arczképét akar adni azon férfurak, ki valódiságában kevesek előtt vala ismerve; s valóban a rajz olly annyira sikerült s kimerítő, hogy az *Napoleon jellemének tüköréül* szolgálhat. Mi az irályt illeti, az egyszerűség, csin s történetészeti jól talált modora által kedvelteti meg magát az olvasóval, s szerző e nembeni avatottságára mutat olly annyira, hogy bizton mondhatjuk, mikép e mű, mint az életrajzi művek egyik kitünőbbike, érdekes olvasmányul szolgáland minden tudomány barátjának.

V.—

BÉCSI SÉTÁK.

VIII.

November 23.

Múlt vasárnap este a várszínházban III. *Richardot* adták. Hogy minő balgaság ez: Bécsben, vasárnap este *classikus* darabot adatni; csak az birja

fölfogni, ki a bécsi vasárnapi színház-közönséget ismeri. Hiszen megtelnék ekkor a színház, ha bármit adnának; mert hisz a közönség ezen része nem művágytól ösztönzöten megy be a színházba, hanem azon egyszerű okból, mert egyéb tennivalója nincs, — hétköznapi estéken kocsmába megy és söröz, igen, de vasárnap már nappal felelt meg ebbeli kötelességének és már az estét egyéb valamivel kell előlni, kapja magát és megy a várszínházba. Bár hányszor vetették már ezt szemére az igazgatónak, de hiába mind! Tehát mondom, hogy mult vasárnap is III. Richardot adták. Délutáni 4 órakor már úgy körülállta a tömeg a színházat, mintha csak épen rohamra készült volna; és fél hatkor annyira megvolt már a ház tömve, hogy merő lehetlenség volt többé beleférni. 2—300 ember visszamenni kénytelenült, és e 2—300 ember közt én is ott valék, azért dühösködtem olly rettentőn. Boszúságomra még azt is mondják, hogy ez esti előadás a legfényesebbek közé sorolandó. Azzal vigasztolódom, hogy nem hiszem és szidom az igazgatókat Bécsben, szidja kiki a magát otthon.

Rá következő este ugyanott „Sándor és Darius“ czimű öt fölvonásos drámát adtak Uechtrichtől. E darab körülbelül 20 évvel ezelőtt itten már megbukott, és most újból átdolgozva, fényes diszitményekkel fölékesítve ismét színre került és — ismét megbukott. A t. igazgatóság tán csupa kíváncsiságból csak azt akarta megmérni: hogy mennyivel súlyedt a bécsi közönség műízlése husz év alatt? és midőn nagy meglepetéssel tapasztalná: hogy semmivel — nem akar az első kísérletnek hinni és ma újból adatja e darabot.

A dalszínházban tegnap „Ördög Robert“-et adták, melly alkalommal Lagrua k. a. egész confusióba ejté az itteni bírálókat. A Th. Z. bírálója ott kezdi, hogy említett k. a. ez este igen kellemesen énekelt, és utoljára ott végzi: miszerint kár, hogy a k. a. az első, második, harmadik és negyedik fölvonásban szerepének egészen megfelelni képes nem volt. A Fr. Bl. bírálója azt mondja, hogy Lagrua k. a. ez este tökéletesen megfelelt volna, ha hangja csak valamicskével csendőbb és terjedelmesb leendett. Én meg azt mondom, hogy Lagrua k. a. szép leányka, de énekelni nem tud.

A Carl- és wiedepei színház ismét versenyre keltek egymással. Alig ugrottak le a szinpadokról a világhódító spanyol tánczosnők, immár ott termettek az amerikai ugrók.

Illyen testgyakorlatokról soha fogalmunk sem volt, mint a minőket Cotterly Henrik a Carl-színházban mutat. Valóban ha az emberiség annyira vihetné a lélekgyakorlatban, mint ez a testgyakorlatban, a világ legalább is 2000 évvel tovább állhatna!

A józsefvárosi színházat még folyvást „Teichsusel“ tölti meg, 3-ik hete már, hogy szakadatlanul azt adják *).

KÜLFÖLDI SZEMLE.

— Párizsban a Theatre du Gymnasban közelebb if. Dumas Sándortól a „kameliás hölgy“ szerzőjétől egy vigjáték adatott, mellynek czime Diane de Lys s kitünő tetszésben részesült.

*) Mi az eredetit sem néztük meg annyiszor.

Verdi új operát irt, mely a bekövetkező saison alatt fog színre kerülni.

— Grátzban épen úgy meghasonlottak az emberek, mint egyebütt, hol csak Pepita fellépett. Most a grátziak vitakoznak a fölött, vajjon a spanyol tánczosnőnek volt-e valaha anyja, vagy csak úgy termett rózsafán piros pünkösdi napján.

— Lola Montez San Franciscóban mulat, s különösen kitünik tekézési ügyességében, úgy hogy a leglátogatottabb kávéházak legnagyobb közönsége előtt is kész a legelső tekézőkkel mérközni. Egy vigjátékban eszébe jutott valakinek, hogy egyéniségét szinpadra hozza, s e miatt ő legkevésbé sem neheztelt. Különben harmadik férjétől is elválni készül, s Hull ellen, ki szerencsés volt vagy százezer dollárt áldozni híres neje szeszélyeinek, a pört megkezdé. Mint mondják Lola Montez memoirjainak legérdekesebb részét azon kötet teendi, mellyben válópöreit tárgyalandja.

— Brightonban a londoni olasz opera tagjai vendégszerepelnek.

— Berlinben a legjelesebb geologok egyike Buch meghalván, a hátrahagyott gyűjteményt, melly ásványokból, kövületekből s természettudományi munkákból áll, a király tizenötezer tallérért megvásárolta és a könyveket a berlini egyetem könyvtárának ajándékozta.

— Horac Vernet mint látszik egészen felhagy Algierba költözése eszméjével. Közelebb a császár meghívása folytán St. Cloudba ment s ott a legelőzékenyebb fogadtatásban részesült.

— Lipszében újév kezdetével „das Weltall“ czimű természettudományi folyóirat indittatik meg a nagy közönség számára metszvényekkel, s célja leend a természettudományok terjesztése. Mikor merhet valaki nemzeti nyelvünkön illy vállalatot?

— Spaaban a játékbank ez idei jövedelme 564 ezer frankra ment, mellyből levonván a 120 ezer franknyi költséget, tiszta nyereség maradt 444 ezer frank; és ebből 195 ezer fr. a kormányt, 186 ezer fr. a részvényeseket illeti, a többi pedig részint jótékony célokra fordittatik, részint közintézeteknek kiosztatik.

— Belgiumban a cambrei erdő egyik részén közelebb a kerülők egy embert fogtak meg, ki az erdőfelügyelő előtt nyilvánítá, hogy ő az 1848-ki események következtén Párist oda hagyván a cambrei erdőben 50 ezer frank összeg aranyat és 4 ezer frankot egyéb pénznemekben ásott el s azt akarja fölkeresni. A keresés megengedetett; pénzét megtalálta; de a hatóság lefoglalta addig mig tökéletesen nem igazolja tulajdonosi jogát. Már Achennél is ásott fel nagyobb összeget, mellyről szinte azt állítá, hogy ő rejtette oda. És Perrot — mert ez tisztességes neve — gyanúba jött, hogy valami módon más menekült családok titkaihoz jutott, s most azok pénzének összekeresésével mulatja magát.

— Párisban bizonyos Justin nevű journalista nagyszerű vendéglőt nyitott table d'haute-val, s naponkint zsúfolva vannak teremei, mellyeknek azon sajátságuk van, hogy minden ember, ki az ajtónál 3 frankot fizet, egy kis külön asztalt kap, s a pinczerek úgy hordják körül a roppant tálakat. Tehát minden ember külön asztalnál ül. Lehet képzelní, mennyi hypochondria találkozik itt naponként.

— Windsorbán a királyné színházában nagy előkészületek tétetnek Shakespeare „Vihar” czimű darabjának adatásához.

— Londonban a haymarketi színház kiujjittatván s ujonnan fölszereltetvén, közelebb megnyittatik. A proscenium függönyét Anglia tizenöt drámairójának életnagyságu arczképe diszesíti Shakespeare-től, Sheridán Knowles és Bulwerig.

— Londonban a királyi természettudományi társulat az idén a nagy jutalmat, mellynek neve Copley-érme, Dove berlini tanárnak ítélte oda „a melegség elterjedése a föld felszínén“ czimű munkájaért.

— Egy amerikai természetbuvár a tenger apályának és dagályának új elméletét állította fel, s kereken tagadja, hogy e természettüneményre a hold vagy a csillagok legkisebb befolyással is volnának. Elméletének alapjául a tengerfenék méreteit veszi, mellyek nem rég New-York, Anglia s az Azorok között befejeztettek, és következőleg okoskodik: Miután a tengerben mindenütt hegylánczok vannak és pedig a szárazföldön levő lánczolatoknak megfelelők, s miután ezek tűzhányási s egyéb anyagi rázkodások által formáltattak, ezen alakulások völgyeleteiben szükség az apály és dagály valódi okát keresni, s azt hiszi, hogy az Ocean roppant víztömege a föld mozgásához képest e völgyeletekben folyik előre s ismét vissza, mi az apálynak és dagálynak időszakonkénti változását maga után vonja.

— Berlinben a koci kerekekre gutta-percha abroncsokat kezdenek használni vasabroncsok helyett, mi a rázást egészen elenyészteti ruganyossága által.

— Egy amerikai lap bizonyos yankeet emlit, mint a hidegvérű szigor példáját. Harmincz év előtt e becsületes ősz polgár, akkor természetesen még fiatalabb— az erdőbe küldé tiz éves fiát egy nyaláb tűzifáért. A fiu igen rosz és kevés fát hozott, mellyért az apa elővette, s derekasan megdöngeté. A fiu eltűnt s nyomába nem tudtak akadni. Nem rég egy este az öreg egyedül ült hajlékában, a tüzet piszkálva. Belép egy erős férfiu becsületes nyaláb fával, s azt a tüzre dobja. Az öreg szemébe néz merően, felismeri fiát s mondja: Na ilyen fáért küldtelek én az erdőbe, hanem ugyan sok időre volt szükséged míg összeszedéd.

— Barcellonában két év előtt Arban a hires francia léghajós fölemelkedett a magasba, s aztán nem látta többé senki. Átalában azt hitték, hogy egy a magasban támadt vihar a tenger hullámaiba csapta őt. Közelebb azonban Alicantéből tudósítás érkezett Arban felől, melly szerit ez Afrikában egy kobar saracen család kebelébe csöppent, s ott mint rabszolga szenvedett két évig, most pedig végre sikerült megszöknie.

— Lissabont közelebb ismét nagy földrengés rongálta.

— Párisban egy új iparág keletkezett, s kétségtelenül gyors emelkedésnek és virágzásnak néz eléje. Egy vállalkozó francia lábikra-gyárat állított, s készítményeit a színházak és pipaszárlábu salonhősök figyelmébe ajánlja, miután kautsuk-féle lábikrái, ezen gummi-elasticum-izmok olly ruganyossággal bírnak, hogy a leggyakorlottabb szem is alig képes megkülönböztetni a valóságos lábikráktól.

— Egy nagyon olvasott szépirodalmi német lap három hasábon írta meg olvasóinak e három világnevezetességü ujdonságot: Gentben Lachaert gyilkos halálra ítéltetett, Brüsszelben Liedekerke ur kiraboltatott, és Neullis francia tábornokot segédje agyonlőtte. Egy sorban aztán még azt is leírja, hogy egy havannahi ültetvényes, mikép hizott naponkint 2 font súlyt, s hogy midőn boldogabb életre átszenderült épen 6 mázsát 40 fontot 5 latot s 3 szemernyit nyomott.

FELELŐS SZERKESZTŐ

TOLNAI GRÓF FESTETITS LEO.

PEST, 1853.

EMICH GUSZTÁV KÖNYVNYOMDÁJA.